

## XIII.

**En Eventyrer i det syttende Aarhundrede.**

Ved Prof. Dr. L. Daae.

---

I sin Biographi af Arrebo (A.s Levned og Skrifter I, S. 105) omtaler Dr. H. F. Rørdam et (senere i Norsk Registr. V, S. 89 trykt) Kongebrev af Marts 1620 til nogle af Norges Lensherrer og dets samtlige Biskopper, hvori befales, at anholde to Personer »der reise om i Norge og prædike og udbrede adskillig vrang og falsk Lærdom blandt Folket«. Dr. Rørdam har antaget disse to Mænd, hvis Navne vare Laurids Nilsen Malmø og Theodor Bera, for papistiske Udsendinge. Af Oslo Capitels Protocol fremgaar, at kun den ene var Catholik, medens den anden var en Landstryger og Bedrager, der var rømt fra Danmark. De Oplysninger, man faar om ham, ere imidlertid saa characteristiske, at jeg har fundet det Umagen værd her at meddele dem.

---

»Laurids Nilsen Malmogius« blev 25 Mai 1620 stillet for Oslo Capitel og udspurgt om sin Slægt og Levned. Der vare Vidner tilkaldte, der hørte hjemme i Malmø og

kjendte ham fra denne By, hvor hans Fader »Nils Pomerants« eller »Kornmaaler« levede. Selv fortalte han sine Fata i Livet saaledes. Han var sat i Malmø Skole, men da Hørerer var streng, sattes han derfra til Ridefogden Markus Schoning, der holdt en Skolemester til godt Folks Børn, og hvor han betalte 50 Daler om Aaret for Kost og Lærdom. Saa gik han en kort Tid i Lunds Skole, dernæst atter i Malmø, hvorfra han 1617 drog til Kjøbenhavn for at deponere<sup>1)</sup>. Han var saa i Kjøbenhavn et Aar, men »fik ingen Kost«. Saa kom han til Aarhus til M. Christen Stub, hvor han »expecterede et halvt Aar«. Drog saa til M. Mads, Sognepræst til Vollensløv udenfor Aarhus imod Silkeborg<sup>2)</sup>; der var han tre Fjeringaar og læste for hans Børn, »og han lod hannem ordinere<sup>3)</sup> og sagde god for hannem, at han kunde blive ordineret; men siden kunde han ikke bekomme sine Testimonia«. Var der Capellan i et halvt Aars Tid, og kom derfra, »fordi han havde ingen Testimonia og ei bekomme kunde«. Og velb. Christian Holck<sup>4)</sup> »lod hannem fare formedelst hans Ungdom, ellers truede han hannem paa Livet«. Derfra drog han over Aarhus til Kallundborg og saa til Skaane, »efterat have vageret Jylland igjennem«; men i Fyn sagde han sig aldrig at have været. Fra Skaane gik Reisen til Norge. I Danmark havde han aldrig prædikatet uden i »Vollensløv, der han var Capellan«, men i Borgesysse prædikede han Søndagen Cantate (4 Sønd. eft. Paaske) ved Hovin, Annex til Spydeberg, og gjorde fuld Messe med Hr. Anders's

---

<sup>1)</sup> Han findes ikke i Matriklen og er vistnok aldrig bleven academisk Borger.

<sup>2)</sup> Et Sogn af Navnet Vollensløv findes ikke i Egnen mellem Aarhus og Silkeborg, og nogen Præst af Navnet Mester Mads har næppe paa den Tid været i Aarhus Stift. H. F. R.

<sup>3)</sup> Iblandt Biskop Jens Gødesens Ordinander fra den Tid nævnes ingen af Navnet Laurids Nielsen (s. Kirkehist. Saml. 3. R. II, 752). H. F. R.

<sup>4)</sup> Forlenet med Silkeborg Len 1611—1641.

Samtykke og indledede Kvinder. I 1619 var han i Tønset i Østerdalen, hvor han »med Sognepræstens Samtykke« i Annexet Kvikne, (»hvor der ikke havde været Prædiken i flere Aar«), »sang fuld Messe, prædikede, døbte Børn, administrerede Sacramentum Altaris; vidste dog ikke, hvormange Communicanter der vare, og mindedes ikke, om nogle i Kirken blev indledt af hannem«. Han havde ogsaa prædiket i Throndhjem »eller i Nordland«, men »efterdi Bispem (Arrebo) var ikke hjemme«, drog han til Bergen. Derfra gik Reisen til Sogn til en Præst, Hr. Erik i Le-ganger. Her udgav han sig for »D. Cortis Svoger«, (et fiffigt Paafund, da Dr. theol. Cort Axelsøn, der var Bergenser, paa den Tid var en af de fornemste Professorer ved Universitetet og selvfølgelig nød største Anseelse i sit Hjemstift). Han paastod dog, aldrig at have prædiket i Bergens Stift. Fra Hr. Erik drog han til Hr. Peter, ligeledes i Sogn, og saa til Hallingdal og Valders. Heller ikke i Stavangers Stift, hvortil disse Landskaber da hørte, havde han prædiket.

Han blev saa af Retten tilspurgt, hvorfor han var kommet fra sit Kald som Capellan, og svarede da, som allerede anført, at han »ikke kunne bekomme sine Testi- monia, som der var lovet ham«, hvorfor Øvrigheden kjendte ham »ikke dygtig nogen Tid at være til Kald at tilstedes efter denne Dag«. Et Vidne, Povel Foss, svarede, at Laurids hos en Bonde i Sogn havde udgivet sig for »en Herremand med Guld-Armbaand og Kjæder«, samt fortalt, at »han var med, der Kongen af Danmark og Sverige bleve for- ligte« (man maa tænke paa Baron Renkolavet, der »talte med Kongen af Frankrige ved den Utrechtske Fred«, i Den honette Ambition). Andensteds havde han, ifølge det samme Vidnes Forklaring, nøiet sig med at udgive sig for »Hr. Jørgen Luges Præst i Bohus Len« (»det han selv ikke benegte kunde«) og hos Hr. Anders paa Spydeberg havde han sagt sig at være »en Broder af Dr. Caspar« (Bartholin).

Samme Vidne, Povel Foss, berettede om den ovenfor nævnte Theodor Bera, at han var »en laug<sup>1)</sup> Karl, natione Gallus, haver informeret nogle Præsters Børn, skal nu være inddragen udi Sverige, skal være religione Jesuita«.

Den 29 Mai 1620 afgave Biskop Glostrup og menige Capitel i Oslo saadant »Betænkende« i Laurids's Sag: »Eftersom Laurids Pommerants sig høilig forgrebet har mod Guds Ord, det hellige Ministerium og dets Administration med stor Bespottelse en Laicus at befatte, bør han for saadan Formastenhed ikke paa Livet benaades, men med høieste Straf revses og som en Bespottere falde under Sværdet; men ved hvad Midler saadant skee skal, indstilles for den verdslige Øvrighed<sup>2)</sup>).

---

---

<sup>1)</sup> Lav af Væxt.

<sup>2)</sup> I Kirkehistoriske Samlinger [1 R.] I. S. 265 fgg. vil man finde en Beretning om en uordineret Præst i det sextende Aarhundrede, hvis Færd dog langt fra var saa graverende som den her omtalte Mands.